

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA DO PIERWSZEGO WYDANIA	13
PRZEDMOWA DO DRUGIEGO WYDANIA	15
PRZEDMOWA DO CZWARTEGO WYDANIA	17

CZEŚĆ PIERWSZA PLAN WOJNY

ROZDZIAŁ I

O CELU DZIAŁAŃ WOJENNYCH

W wojnie współczesnej strategia i taktyka dążą do zniszczenia przeciwnika: strategia za pomocą bitwy; bitwa za pomocą natarcia rozstrzygającego; Kampania jest szeregiem działań strategicznych, z których każde zmierza do bitwy; W jakim kierunku rozwijają się te działania prowadzące do celu wojny?; Przyczyny wojny 1870 roku; Plan tej wojny; Plan wskazuje kolejne cele do osiągnięcia, czyli te zniszczenia, które należy uskutecznić; Wynikiem tego są działania strategiczne oraz taktyczne spotkania, które należy przygotować; Polityka określa ostatecznie cel, który należy osiągnąć; Przy systemie wojny narodowej celem tym nie jest stolica; System ten, umieszczając punkt ciężkości potęgi w armiach, zastąpił stolicę nowymi ośrodkami potęgi, ośrodkami, w których tworzą się i z których otrzymują zaopatrzenie armie; Kampania 1870 r. wykazuje to dowodnie; Wynikiem tego jest nadanie kierunku operacjom; Gambetta zorganizował wojnę narodową, ale nie potrafił jej poprowadzić; Carnot nie tylko odkrył jej zasady, ale i ich zastosowanie .....

21

ROZDZIAŁ II

USTALENIE PLANU WOJNY

W czasie pokoju można podjąć zarządzenia posiadające wartość aż do chwili stoczenia pierwszej bitwy; Ponieważ pierwsze spotkania stały się rozstrzygającymi działaniami kampanii, zwiększyło się znaczenie tych zarządzeń; Przyczyną tego są koleje żelazne; Zarządzenia te stanowią główną część planu wojny; Plan wojny nie może obejmować działań, które następują po pierwszej bitwie; Jedynie zwycięzca może liczyć na przeprowadzenie własnych planów; Poza tym należy liczyć się z okolicznościami danej chwili; toteż nawet dla zwycięzcy plan wojny nie jest planem operacyjnym .....

31

ROZDZIAŁ III**ŚRODKI STOSOWANE W CZASIE POKOJU**

Koncentracja – zgromadzenie sił w przestrzeni. Należy przewidywać koncentrację, czyli zgromadzenie sił w przestrzeni i czasie; Moltke oblicza w swoim planie siły, które mogą być rzucone w grę; Własne siły użyje on do natarcia; Jednocześnie należy osłonić się przeciwko możliwym przedsięwzięciom Francuzów, przede wszystkim na wybrzeżach; Przeciwko natarciu wymierzonemu w kierunku Niemiec południowych; Rola, jaką odgrywa osłona terytorium; Należy przewidywać wypadki, że Francuzi mogą pogwałcić neutralność Belgii, Luksemburga albo Szwajcarii; Gdzie w przyszłości Niemcy przeprowadzą koncentrację; Koncentrację przeprowadza się na pewnym określonym obszarze, frontem do sił głównych przeciwnika; Na obszarze posiadającym dostateczną ilość kolei żelaznych; W jaki sposób koncentracja może osłonić prowincje pograniczne .....

35

ROZDZIAŁ IV**UGRUPOWANIE SIŁ**

Znaczne masy wprawiane w ruch przez współczesną wojnę powinny być zgrupowane w armie; Stan liczebny każdej z armii określa cel wyznaczony tej armii; Ilość armii określa przyjęty system natarcia; Odwód strategiczny; Działania zaczepne prowadzone przez Moltkego przeciwko Francji; Skład i zadanie wyznaczone każdej z armii w tym systemie; Termin, na który każda z armii powinna być gotowa do działań, decyduje o tym, jakie korpusy mają wejść w jej skład; Skład tych armii w przyszłości; Uzbrojenie specjalne, jakie daje się im w zależności od zadań; Dzięki rozwojowi przemysłu można je wyposażyć w artylerię będącą w stanie złamać przeszkody, które spotkają one na swojej drodze .....

45

ROZDZIAŁ V**KONCENTRACJA SIŁ W CZASIE**

Osłona; Względy kierujące koncentracją sił w czasie; Potrzeba osłony w okresie koncentracji, osłona niemiecka w 1870 roku; Moltke przewiduje dwa wypadki: wypadek gdyby Francuzi podjęli ofensywę częścią swoich sił przed rozpoczęciem transportów; Wypadek, gdyby Francuzi, będąc gotowi pierwsi ze swoimi odwodami, podjęli ofensywę przed ukończeniem koncentracji niemieckiej; W obu wypadkach Moltke zapewnia możliwość przeprowadzenia koncentracji swoich sił za pomocą odległości, na jaką przenosi ją w tył; Tak samo przedstawia się sprawa koncentracji nakazanej 25 sierpnia pod Damvillers; Koncentracja Moltkego w porównaniu do koncentracji Napoleona; Brak w niej pojęcia strategicznego ubezpieczenia; Za pomocą jakiego organu Moltke spodziewa się zostać powiadomionym o natarciu francuskim, odpowiadającym pierwszemu lub drugiemu wypadkowi; Osłona niemiecka w obecnych czasach; Osłania ona a zarazem może stworzyć nowe możliwości .....

53

ROZDZIAŁ VI PRZEJŚCIE DO DZIAŁAŃ

Po zakończeniu niemieckiej koncentracji rozpocznie się działania zaczepne; Działania te będzie wyświeślała straż przednia jazdy; Kierunek tej ofensywy; W razie spotkania z przeciwnikiem, straż przednia powinna zapewnić koncentrację sił; Wartość tej straży przedniej jako organu rozpoznania; Wartość straży przedniej pod względem osłony, którą powinna zapewnić w razie potrzeby koncentracji; Zarządzenia marszowe dla armii; Zamierzony manewr armii; Uwagi dotyczące tego manewru; Porównanie z manewrem napoleońskim; Możliwość manewru napoleońskiego w obecnej dobie; W rzeczywistości Moltke nie tworzy projektowanej straży przedniej jazdy; Dzięki temu kierownictwo działań wymyka się mu z rąk i przechodzi do oddziałów; Wynikająca stąd słabość bitwy; Kilka poglądów niemieckich na manewr prowadzący do bitwy; W jaki sposób można przeciwdziałać temu manewrowi . . . . .

61

CZEŚĆ DRUGA WYKONANIE PLANU WOJNY MANEWR

ROZDZIAŁ VII TRANSPORTY

Francuski plan z 1870 roku; Przygotowanie, wykonanie; Transporty niemieckie; Zamiary pruskiego Sztabu Generalnego; Mobilizacja francuska na granicy powoduje zaskoczenie, odpowiada ona pierwszemu wypadkowi przewidywanego przez Moltkego natarcia; Wynikające stąd zmiany w koncentracji zarządzane 22 sierpnia; Rozważanie w sprawie transportów koncentracyjnych w przyszłości; Organizacja transportów niemieckich w 1870 roku; Druga zmiana transportów koncentracyjnych zarządzona 29 sierpnia; Konieczność zapewnienia na przyszłość elastyczności transportów i koncentracji, aby móc odpowiedzieć potrzebom ostatniej chwili; O ile chce się wystawić w terenie jednostki organizacyjne, mobilizacja i transporty powinny być czynnościami wpływającymi na drugą; Objęcie dowództwa armii . . . . .

79

ROZDZIAŁ VIII MARSZ KU SAARZE

Jazda 2. Armii; O korpusach jazdy; Armie mają ruszyć naprzód; Ubezpieczenie, które jazda zapewnia 2. Armii; Zapoczątkowanie działań przez Napoleona w 1806 roku; Ofensywa francuska 2 sier-

pnia, potyczka pod Saarbrück; Jak wyglądałaby dzisiaj koncentracja armii francuskiej w Lotaryngii; Wpływ potyczki pod Saarbrück na marsz armii niemieckich; Położenie 1. Armii 2 sierpnia; Zachowanie się niemieckich dowództw w przeciągu dnia oraz wieczorem 2 sierpnia; Steinmetz, pragnąc osłonić 2. Armie, wysuwa swoją armie naprzód; Moltke przenosi ją 4 sierpnia w tył; Przygotowuje on bitwę nad Lauter; Wartość tej kombinacji; Steinmetz widzi położenie zupełnie inaczej i wykonuje otrzymany rozkaz skoncentrowania się pod Tholey tylko częściowo; Moltke zatrzymuje 5 sierpnia 1. Armie na stanowiskach z dnia 4 sierpnia; Steinmetz odwołuje się do króla w sprawie decyzji Moltkego; Moltke opowiada lakonicznie rozkazem do pierwszej armii oczyszczenia 6 sierpnia drogi Saint-Wendel-Ottweiler-Neunkirchen; Steinmetz wykonuje rozkaz wysuwając armie nad Saare; Za rozbieżnością poglądów Steinmetza i Moltkego następuje niewykonanie rozkazów; Sposób dowodzenia Moltkego; Steinmetz podejmuje na nowo 1. Armie zadanie straży przedniej w stosunku do 2. Armii; Rozkaz wydany w tym dniu; Dzień 2 sierpnia w 2. Armii; Uwagi, które nasuwa ten rozkaz; Trudne warunki marszu 2. Armii w Palatynacie, będące częściowo wynikiem jej ugrupowania nad Renem, które jest skutkiem braku ubezpieczenia; Wyniki przewidywane na 5 i 6 sierpnia 95

ROZDZIAŁ IX

BITWA POD SPICHEREN

Pierwsze wypadki dnia; Pierwsze decyzje von Kamecke i von Zastrowa; Decyzja Steinmetza; Zaangażowanie się w bitwę. Decyzja von Kamecke; Uwagi dotyczące tej decyzji; Porównanie z zachowaniem się Lannes'a pod Jeną; Rozwój bitwy; Uwagi o walkach tego dnia; Dowództwo francuskie w czasie bitwy 121

ROZDZIAŁ X

SKUTKI ZWYCIĘSTWA

Dzień 7 sierpnia. Pierwsze wrażenie z rana; Rozpoznanie i pościg jazdy; Zamiary Steinmetza; 2. Armia; Sposób zapatrywania Moltkego; Dzień 8 sierpnia. Dowódcy korpusów pierwszego rzutu naprawiają błędy wyższego dowództwa; To ostatnie odzyskuje przytomność, ale żyje w nieświadomości; 2. Armia uderza pod Rohrbach w próżnię; Nowa organizacja jazdy; Nieświadomość położenia przeciwnika skazuje na bezczynność; Brak dowództwa; Niemożność rozwinięcia decyzji wskutek tworzenia w nieświadomości; Moltke uważa, że armia francuska znajduje się pod Mozela i przygotowuje odpowiedni do tego manewr; Dzień 9 sierpnia. Bezczynność trwa nadal 143

ROZDZIAŁ XI

MARSZ KU MOZELI

Rozkaz Moltkego 9 sierpnia; 11 sierpnia zostanie podjęty marsz ku Mozeli; Uwagi, które nasuwa ten rozkaz; Dzień 10 sierpnia 161

ROZDZIAŁ XII**ZASKOCZENIE NAD NIED**

Dzień 11 sierpnia. 1. Armia pozostaje nieruchoma; Moltke oddaje się całkowicie myśli manewru nad Mozela; 2. Armia dowiaduje się w czasie marszu, że nieprzyjaciel usadowił się mocno nad Nied; Trzeba będzie wykonać natarcie wszystkimi korpusami 2. Armii oraz 1. Armii; Możliwość przeprowadzenia tego natarcia; Moltke, powiadomiony o położeniu przez 2. Armie, nie przypisuje mu większego znaczenia i nie wydaje rozkazu w przeciągu dnia; Pozostawiony sobie, Fryderyk Karol podjął już swoje zarządzenia, gdy w nocy nadeszły rozkazy Moltkego; Są one w zgodzie z rozkazami Fryderyka Karola 173

ROZDZIAŁ XIII**PONOWNE PODJĘCIE MARSZU W KIERUNKU****MOZELI**

Dzień 12 sierpnia; Nowe wiadomości i ich interpretowanie; Rozkazy Moltkego; Podejmuje on ponownie manewr w kierunku Mozeli tak, jak go rozumie; Dzień 13 sierpnia; Wyjaśnienie położenia przez 1. Armie; Ruchy 2. Armii; Rozkaz Fryderyka Karola; Interpretacja położenia przez Moltkego; Rozkaz wydany przez niego na dzień 14 sierpnia; Rola wyznaczona 1. Armii na dzień 14 sierpnia 183

ROZDZIAŁ XIV**BITWA POD BORN**

Dzień 14 sierpnia. Moltke prowadzi nadal swój manewr, wysuwając 2. Armie nad Mozela; Fryderyk Karol wydaje odpowiednio do tego rozkazy na dzień 15 sierpnia; Szczęśliwie wszczęta przez podwładnych, bitwa pod Borny konsoliduje podupadającą strategię Moltkego; Zachowanie się Steinmetza; Zachowanie się generała von der Goltza, dowódcy straży przedniej 7. Korpusu; Zachowanie się von Manteuffla, dowódcy 1. Korpusu; Zaangażowanie się w walkę o godz. 3:30; Interwencja Steinmetza; 8. Korpus; Rola podpułkownika von Brandenstein; Interwencja Moltkego; Bitwa 14 sierpnia wykazuje konieczność straży przedniej 197

ROZDZIAŁ XV**PRZEJŚCIE MOZELI**

Dzień 1 sierpnia. 2. Armia wykonuje nadal swój marsz ku Mozeli; Interpretacja położenia przeciwnika w Kwaterze Głównej tej armii; O godz. 2 zostaje podjęta decyzja rzucenia 2. Armii na lewy brzeg Mozeli; O godz. 7 wieczorem zostaje podjęta decyzja marszu ku Mozie; Użycie jazdy; Wartość manewru podjętego przez Fryderyka Karola; Instrukcje Moltkego na dzień 16 sierpnia; Rozbieżność poglądów Fryderyka Karola i Moltkego; Wartość manewru Moltkego 211

CZEŚĆ TRZECIA

BITWA

ROZDZIAŁ XVI

16 SIERPNIA – GRAVELOTTE.

NAWIĄZANIE STYCZNOŚCI Z NIEPRZYJACIELEM. NIEPOWODZENIE.

STRATEGIA PRZYGOTOWANA PRZEZ TAKTYKĘ

Fryderyk Karol rano 16 sierpnia w Pont-à-Mousson; Zachowuje on swój sposób myślenia, jego rozkaz z południa; Poranny zwiad 10. Korpusu; Korpus ten posiadał dokładniejsze wyczcucie położenia; 3. Korpus z rana, inny stan umysłów; Decyzja generała Alvenslebena; 3. Korpus w bitwie; 10. Korpus w bitwie; Fryderyk Karol na polu bitwy; Zachowanie się niemieckich dowódców w terenie; Naprawiają oni swoje błędy; 2. Armia w nocy z 16 na 17 sierpnia; Oddziały wyprzedzają zarządzenia, które ich dotyczą; Fryderyk Karol, pomimo że został ostrzeżony dzięki wypadkom dnia, nie wyrzeka się całkowicie marszu w kierunku Mozy; Wielka Kwatera Główna w dniu 16 sierpnia; Trzyma się ona nadal swojego poglądu, że przeciwnik cofa się w kierunku północnym oraz swojego projektu odcięcia go od Paryża; Koncentracja sił nakazana na dzień 17 sierpnia . . . . .

225

ROZDZIAŁ XVII

17 SIERPNIA – PRZYGOTOWANIA DO BITWY

Niepokój i niepewność trwają nadal w porannych godzinach; Sposób postępowania, którego zamierzano trzymać się po nadejściu posiłków; Fryderyk Karol jest przeciwnikiem myśli Moltkego wznowienia bitwy; Jego rozkaz z godz. 1; Moltke zgadza się z jego poglądem. Jego rozkaz; W swoich zamierzeniach na 18 sierpnia powraca on do swoich poglądów z poprzednich dni; Jego manewr; Porównanie z Napoleonem; Steinmetz po południu 17 sierpnia . . . . .

261

ROZDZIAŁ XVIII

18 SIERPNIA – SAINT-PRIVAT.

POWADZENIE BITWY

Pierwszy sposób zapatrywania Fryderyka Karola przed godz. 9; Moltkego; Steinmetza; Drugi sposób zapatrywania pomiędzy godz. 9 a 10. Zawsze wśród mgły; Trzeci sposób zapatrywania, godz. 10:30; 2. Armia w bitwie; Nierozważne zaangażowanie 9. Korpusu pociąga za sobą zaangażowanie się w bitwę; Fryderyk Karol przybywa na odgłos dział, jego kierownictwo nabiera teraz całym innym charakterem; Manewr oskrzydlający rozszerza się;

Wobec braku czasu, podjęta zostaje decyzja spróbowania rozstrzygnięcia przy pomocy gwardii, nie czekając na 12. Korpus; Saski następca tronu; 1. Armia w bitwie; Rola 7. Korpusu; Około godz. 3 Steinmetz, wyobrażając sobie, że nieprzyjaciel został pobity, chce rozpocząć pościg. Poważne niepowodzenie; Steinmetz nie zrozumiał instrukcji Moltkego; Przybycie i natarcie 2. Korpusu, drugie niepowodzenie; Wielka Kwatera Główna w bitwie; Bezpośrednia interwencja króla; Bitwa pod Gravelotte została przegrana, bitwa pod Saint-Privat wygrana; W rzeczywistości 18 sierpnia stoczono dwie bitwy; Po zwycięstwie; O prowadzeniu wojny przez Moltkego; Jego sposób prowadzi do strategii linearnej; Niemieckie dowództwo w 1870 roku; Pomimo wszystko, król i Moltke są autorami zwycięstwa	279
SKOROWIDZ NAZW GEOGRAFICZNYCH	323
SKOROWIDZ OSÓB	330
ZAŁĄCZNIKI	332

SPIS SZKICÓW I ZAŁĄCZNIKÓW

SZKICE W TEKŚCIE

Obrona niemieckich wybrzeży
Koncentracja pod Damvillers
Mobilizacja i transporty jednolite (szkic schematyczny)
Metodyczna mobilizacja i transporty
Położenie drugiego dnia
Położenie trzeciego dnia
Położenie czwartego dnia
Hipotetyczna koncentracja francuska w 1870 roku
System ubezpieczenia 8. Korpusu 2 sierpnia 1870 roku

ZAŁĄCZNIKI

Nr 1 – Mapa obszaru koncentracji niemieckiej w 1870 r.
Nr 2 – Linie transportu armii niemieckich
Nr 3 – Mapa widowni pierwszych działań w 1870 r.
Nr 4 – Mapa okolic Saarbrück
Nr 5 – Mapa okolic Metz